

Сравнителен анализ на съвременните европейски социални модели и приложението им в българската икономика

Представено от Мила Делчева
бакалавър, УНСС, специалност “Икономика с
преподаване на английски език”,
Email: mila.delcheva@aiesec.net

Европейски социален модел

Европейският социален модел е концепция по отношение на ценности, които включват:

- демокрация и човешки права,
- свободно колективно договаряне,
- насърчаване на заетостта,
- подобряване на условията на живот и труд,
- пазарна икономика,
- равни възможности за всички и социална защита и солидарност.

Характеристики на Европейския социален модел

Европейската конфедерация на профсъюзите определя пет основни елемента:

- **Основни социални права** – свобода на сдружаване, право на стачка, защита срещу неоправдано уволнение, справедливи условия на труд, равенство и недискриминация;
- **Социална защита** – мерки за преразпределение на богатството като минимален доход или прогресивно данъчно облагане;
- **Социален диалог** – право на сключване на колективни трудови договори.
- **Социално и трудово регулиране** – работно време, ваканциите, защитата на работното място
- **Отговорност на държавата** за пълна заетост, за предоставяне на социални услуги.

Инструменти на европейския социален модел

Обезщетенията за социална закрила са директни трансфери, чрез схеми за социална закрила на домакинства и лица, за да ги освободят от тежестта на един или повече рискове или нужди. Обезщетенията се класифицират според осем функции за социална защита:

- **Обезщетения за болест / здравеопазване** – платен отпуск по болест,
- **Обезщетения за инвалидност** – пенсии за инвалидност
- **Обезщетения за старост** – пенсии за старост
- **Обезщетения във връзка със смъртта на член на семейството** – наследствени пенсии;
- **Семейни / детски обезщетения** – бременност, раждане и грижи за други членове на семейството, детски надбавки;
- **Обезщетения за безработица** – включително професионално обучение

Европейски социални модели

Тъй като различните европейски държави се фокусират върху различни аспекти на модела, се твърди, че има четири различни социални модела в Европа:

- **Скандинавският модел** в Дания, Финландия, Норвегия, Швеция и Холандия;
- **Континенталният модел**, в Австрия, Белгия, Чехия, Франция, Германия, Унгария, Люксембург, Полша, Словения;
- **Англосаксонският модел** в Ирландия и Обединеното кралство;
- **Средиземноморският модел** в Гърция, Италия, Португалия и Испания.

Скандинавски модел

- Държи най-високото ниво на социално осигуряване.
- Основната му характеристика е универсалният му характер на предоставяне, който се основава на принципа "гражданство".
- Скандинавският модел се характеризира и с високи данъчни ставки.

Синдикатите имат влияние и що се отнася до пазара на труда, тези страни се характеризират с активни, чиято цел е бързото възстановяване на безработните на пазара на труда. При тях се наблюдава висок дял на публичната заетост.

Континентален модел

- Моделът се основава на принципа на "сигурност" и система от субсидии, които не са свързани в работоспособността (например във Франция или Белгия съществуват субсидии, за всеки гражданин над 25 години).
- Поради високия дял разходи за пенсии, важен аспект на континенталния модел са инвалидните пенсии.

Що се отнася до пазара на труда, активните политики са по-малко, отколкото в скандинавския модел. Въпреки ниския процент на членство, синдикатите имат важни правомощия за вземане на решения в колективните трудови договори.

Англосаксонски модел

- Англосаксонският модел се отличава с по-ниско ниво на разходи от предходните. Основната му особеност е социалната помощ в краен случай.
- Субсидиите са насочени в по-голяма степен към населението в трудоспособна възраст и в по-малка степен към пенсиите. Достъпът до субсидии е свързан с възможността за заетост (например, дали гражданите са работили преди това).

Активните политики на пазара на труда са важни , но синдикатите имат по-малки правомощия за вземане на решения, отколкото в предишните модели. Това води до по-голяма амплитуда на доходите в модела.

Средиземноморски модел

- Средиземноморският модел съответства на страните от Южна Европа, които развиват своята социална държава по-късно другите.
- Това е моделът с най-нисък дял на разходите и ниско ниво на социално подпомагане.
- В тези страни съществува по-висока сегментация на правата и статута на лицата, получаващи субсидии, което затруднява достъпа до социални услуги.

Основната характеристика на пазара на труда е строго законодателство за защита на заетостта и често прибегване до политики за ранно пенсиониране като средство за подобряване на условията на заетост. Синдикатите имат влияние, което допринася за по-ниска диверсификация на доходите в модела.

Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey

Last update: 02-12-2020

Table Customization [show](#)

TIME	GEO										
+	+										
+	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
European Union (EU6-1958, EU9-1973, EU10-19)	30.5	30.8	30.5	30.5	31.0	31.0	30.8 ^(e)	30.6 ^(e)	30.8 ^(e)	30.7 ^(e)	
European Union - 27 countries (from 2020)	30.2	30.5	30.4	30.6	30.9	30.8	30.6 ^(e)	30.3 ^(e)	30.4 ^(e)	30.2 ^(e)	
European Union - 28 countries (2013-2020)	30.5	30.8	30.5	30.5	31.0	31.0	30.8	30.6	30.8	30.7 ^(e)	
European Union - 27 countries (2007-2013)	30.5	30.8	30.5	30.5	31.0	31.0	30.8	30.6	30.8	:	
European Union - 25 countries (2004-2006)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
European Union - 15 countries (1995-2004)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
New Member States - 10 countries (2004-2006)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
Euro area (EA11-1999, EA12-2001, EA13-2007, EA14-2013)	30.2	30.6	30.4	30.6	30.9	30.7	30.7 ^(e)	30.4 ^(e)	30.6 ^(e)	30.2 ^(e)	
Euro area - 19 countries (from 2015)	30.3	30.6	30.5	30.7	31.0	30.7	30.7	30.4	30.6	30.2	
Euro area - 18 countries (2014)	30.3	30.6	30.4	30.7	30.9	30.7	30.7	30.3	30.6	30.2	
Belgium	26.6	26.3	26.5	25.9	25.9	26.2	26.3	26.1	25.7	25.1 ^(b)	
Bulgaria	33.2	35.0	33.6	35.4	35.4	37.0	37.7 ^(b)	40.2	39.6	40.8	
Czechia	24.9	25.2	24.9	24.6	25.1	25.0	25.1	24.5	24.0	24.0	
Denmark	26.9 ^(b)	26.6 ^(b)	26.5	26.8	27.7	27.4	27.7	27.6	27.8	27.5	
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	29.3	29.0	28.3	29.7	30.7	30.1	29.5	29.1	31.1	29.7	
Estonia	31.3	31.9	32.5	32.9	35.6 ^(b)	34.8	32.7	31.6	30.6	30.5	
Ireland	30.7	29.8	30.4	30.7	31.1	29.7	29.6	30.6	28.9	28.3	
Greece	32.9	33.5	34.3	34.4	34.5	34.2	34.3	33.4	32.3	31.0	
Spain	33.5	34.0	34.2	33.7	34.7	34.6	34.5	34.1	33.2	33.0	
France	29.8	30.8	30.5	30.1	29.2	29.2	29.3	28.8	28.5	29.2	

Джини индексът измерва неравенството по отношение на индивидуалното (на глава от населението), разпределение на нетния паричен доход (обикновено след данъци и трансфери за социално осигуряване). То варира от 0 (без неравенство – всеки има точно еднакъв доход) до 1 или 100%, когато има максимално неравенство (общо неравенство, което би означавало, че само един човек има всички доходи).

Скандинавски модел

Джини индекс (2010-2019)

Повечето скандинавски страни се справят добре с неравенствата в обществото и в силно развити социални държави като Дания, Финландия, Швеция и Норвегия нивата на социалните неравенства остават статични. Обаче страни като Естония, Латвия и Литва са разработили по-добри социални политики в последните години и там се забелязва подобрение.

Nordic model	2010	2019
Denmark	26,9	27,5
Estonia	31,3	30,5
Latvia	35,9	35,2
Lithuania	37,0	35,4
Finland	25,4	26,2
Sweden	25,5	27,6
Norway	23,6	25,4
Average	29,37143	29,68571

Континентален модел

Джини индекс (2010-2019)

Социално развитите страни като Чехия, Германия, Франция, Австрия и Словения поддържат неравенствата ниски през годините. Има някои лоши примери като Унгария и Люксембург, чиито социални неравенства са се увеличили, въпреки това има страни, за които социалните мерки са помогнали за развитието на по-добра социална политика като Полша и Словакия. Техните социални неравенства са спаднали значително през тези девет години.

Continental	2010	2019
Czech Republic	24,9	24,0
Germany	29,3	29,7
France	29,8	29,2
Hungary	24,1	28,0
Austria	28,3	27,5
Poland	31,1	28,5
Luxembourg	27,9	32,3
Slovenia	23,8	23,9
Slovakia	25,9	22,8
Average	27,23333	27,32222

Англосаксонски модел

Джини индекс (2010-2019)

Anglo-Saxon model	2010	2018
Ireland	30,7	28,9
United Kingdom	32,9	33,5
Average	31,8	31,2

Както можем да видим от проучването на Евростат, Ирландия претърпява спад в неравенствата, което показва, че е разработила по-добри социални политики през тези девет години. Но в бившата членка на ЕС, Обединеното кралство, неравенствата леко са се увеличили през последните години. Като цяло двете страни поддържат стабилно нивото на социално неравенство.

Средиземноморски модел

Джини индекс (2010-2019)

В този модел само Кипър и Италия имат леко нарастващи нива на неравенство, а при всички останали страни от Средиземноморието забелязваме стабилни тенденции за учеличаване на социалната равнопоставеност. Това показва, че европейската социална политика им помага да се справят със социалната нестабилност.

Mediterranean	2010	2019
Greece	32,9	31,0
Spain	33,5	33,0
Italy	31,7	32,8
Cyprus	30,1	31,1
Malta	28,6	28,0
Portugal	33,7	31,9
Average	31,75	31,3

Сравнение на социалните модели по Джини индекс (2010-2019)

year	Nordic model	Continental model	Anglo-Saxon model	Mediterranean model
2010	29,37143	27,23333	31,8	31,75
2018			31,2	
2019	29,68571	27,32222		31,3

Изводът, който мога да направя от изследването, е, че в сравнение с началото на века, когато скандинавският модел е най-добре разработен, сега континенталният модел има водеща позиция в сред ефективността на социалните модели. В тези държави европейските социални политики, управлявани от Европейската комисия, са постигнали най-добри резултати във времето. Скандинавският модел поддържа Gini-индекса почти стабилен. В англосаксонските страни неравенствата се увеличават, а не намаляват. Европейският социален модел върши добра работа и в средиземноморските страни, тъй като те имат тенденция към намаляване на неравенствата в своите страни.

България

Джини индекс (2011-2020)

Bulgaria										
Year	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gini index	35,0	33,6	35,4	35,4	37,0	37,7	40,2	39,6	40,8	40,0

Таблицата с данни на Евростат показва, че у нас нивата на неравномерно разпределен доход са много по-високи от средното за Европа ниво. За съжаление, както виждаме, неравенствата в България се увеличават през годините. Изглежда, че европейските социални директиви не са ефективни тук или не се прилагат по правилния начин. Добре е да направим всичко възможно, за да поддържаме нивата на бедност и различие в доходите стабилни, ако не по-ниски.

Благодаря за вниманието!